

TÜRKİYE CUMHURİYET
MERKEZ BANKASI

Dünyanın
Geride Kalan

Genel
Yönetim

Hanehalkı

Finansal
Kuruluşlar

Finansal
Olmayan
Kuruluşlar

2015-III

Finansal Hesaplar Raporu

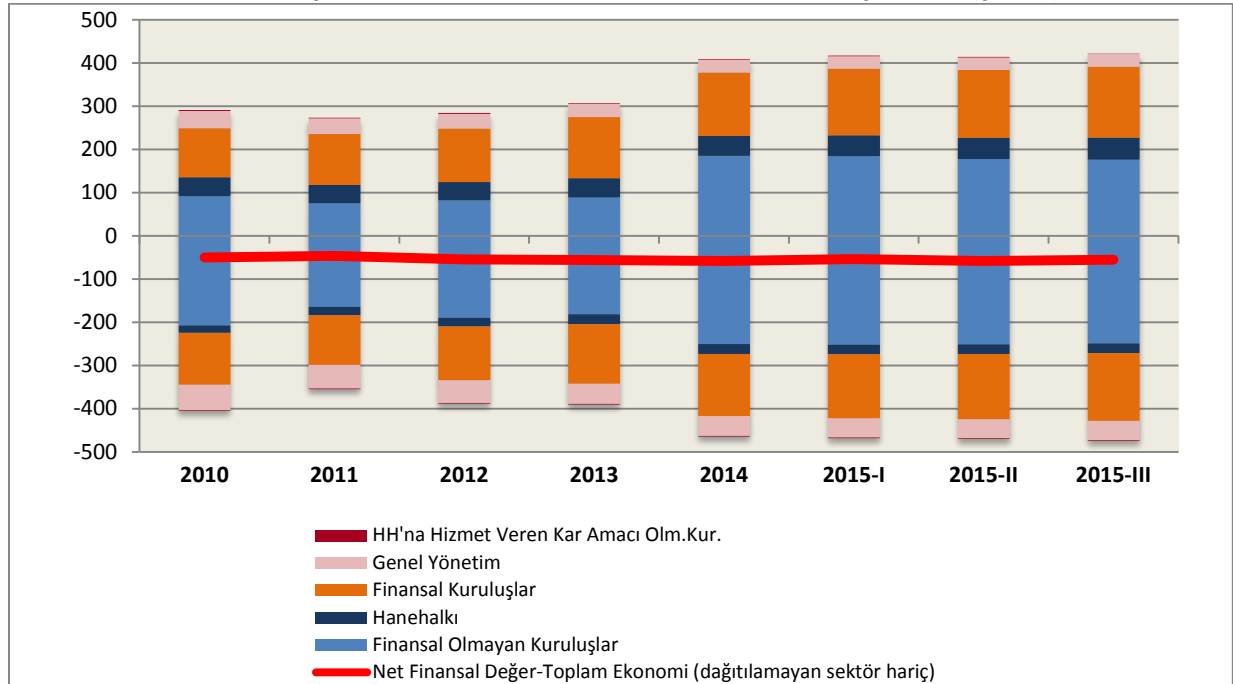
İstatistik Genel Müdürlüğü
Parasal ve Finansal Veriler Müdürlüğü

I. Genel Değerlendirme¹

2015 yılı üçüncü çeyreğinde Türkiye ekonomisinin finansal varlıkları 7.976 milyar TL, yükümlülükleri ise 8.966 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Yurtiçi sektörler tarafından yaratılan ve Türkiye'nin dünyanın geri kalanına olan net yükümlülüklerini gösteren net finansal değer GSYİH'ye oranı ise incelenen dönem itibarıyla 3 puan düşerek yüzde 55 olarak gerçekleşmiştir. Sektörler itibarıyla finansal varlık ve yükümlülükler ile finansal araç dağılımında değişiklik gözlenmemiş; finansal olmayan kuruluşlar en borçlu sektör, yurtdışı sektörler ve hanehalkı ise yurtiçi sektörlerin en büyük alacaklısı konumlarını korumuştur. Benzer şekilde, finansal varlıklar ve yükümlülüklerde en önemli iki araç sırasıyla krediler ile hisse senetleri ve özkaynaklar olarak gözlenmiştir (Grafik 1 ve Grafik 2).

2015 yılı üçüncü çeyreğinde, en yüksek net akım², yükümlülük artışı olarak finansal olmayan kuruluşlarda gözlenmiş olup büyük bir kısmı işlem kaynaklıdır. Hanehalkında ise varlık artışı yönünde finansal akımlar gözlenmiş, işlem ve değerlemeler birbirine yakın seyretmiştir (Grafik 3).

Grafik 1: Sektörler İtibarıyla Finansal Varlık ve Yükümlülüklerin GSYİH'ye Oranı (yüzde)

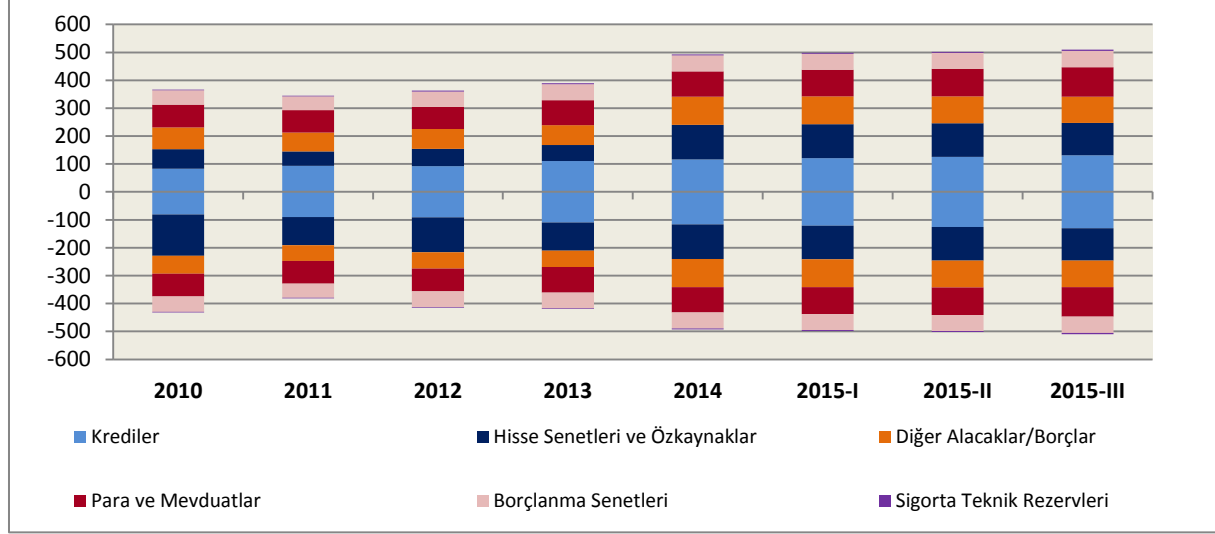

Kaynak: TCMB

¹ Finansal Hesaplar zaman serilerine ulaşmak için [tıklayınız](#).

² Net akım; iki dönem arasında gerçekleşen işlem, değerlendirme ve diğer değişimlerin varlık ve yükümlülük farkını ifade etmektedir.

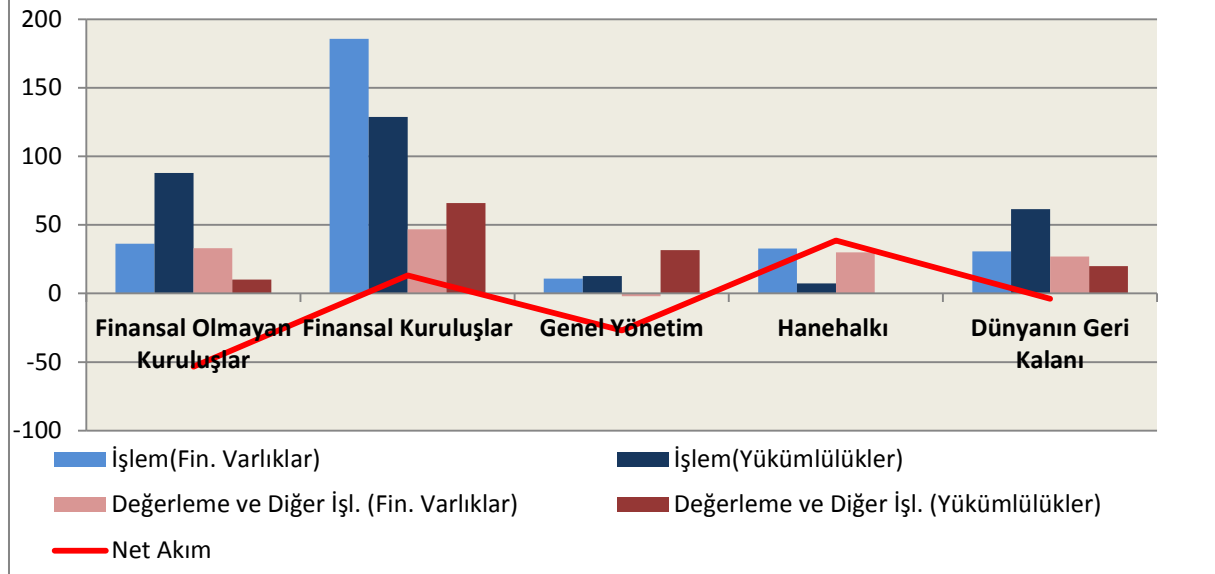
Grafik 2: Sektörler İtibarıyla Finansal Araç Dağılımının GSYİH'ye Oranı (*) (yüzde)

Kaynak: TCMB

(*) Parasal altın ve SDR dahil edilmemiştir.

Grafik 3: Sektörler İtibarıyla Finansal Akımlar (2015 III. Çeyrek, milyar TL)

Kaynak: TCMB

Daha detaylı incelemek gerekirse, finansal olmayan kuruluşların hem varlık, hem yükümlülük tarafında en büyük sektör olduğu, bunu sırasıyla finansal kuruluşlar ve genel yönetimin izlediği görülmektedir. Finansal araç dağılımı incelendiğinde ise, 2015 yılı üçüncü çeyreğinde, Türkiye ekonomisindeki finansal varlıkların yüzde 27'sinin kredilerden, yüzde 24'ünün hisse senetleri ve özkaynaklardan ve yüzde 21'inin de diğer alacaklardan oluştuğu görülmektedir. Yükümlülüklerde ise en büyük paya sahip araç yüzde 26 ile kredilerdir. Kredileri, hisse senetleri ve özkaynaklar (yüzde 23) ile para ve mevduatlar (yüzde 21) izlemektedir. Diğer taraftan; borçlanma senetleri toplam finansal varlıkların yüzde 12'sini ve yükümlülüklerin ise yüzde 11'ini oluşturmaktadır. Finansal araç dağılımı 2010 yılı ile 2015 yılı üçüncü çeyreği karşılaştırıldığında, en büyük değişikliğin varlık tarafında yaklaşık yüzde 4'lük artış ve yükümlülük tarafında ise yüzde 12'lik azalış ile hisse senetleri ve özkaynaklarda olduğu gözlenmektedir.

**Tablo 1. Net Finansal Değerin Sektörler İtibarıyla Dağılımı
(2014-IV.Çeyrek, milyar TL)**

	Toplam Ekonomi (*)	Finansal Olmayan Kuruluşlar	TCMB	Diğer Parasal Finansal Kuruluşlar (**)	Sigorta Şirketleri ve Emeklilik Fonları	Finansal Araçlar ve Yardımcılar	Merkezi Yönetim	Yerel Yönetimler	Sosyal Güvenlik Kuruluşları	Hanehalkı	Hanehalkına Hizmet Veren Kar Amacı Olmayan Kuruluşlar	Dünyanın Geri Kalanı (*)
Finansal Varlıklar	7.147	3.232	374	1.940	92	153	316	61	138	813	28	1.519
Yükümlülükler	8.116	4.383	371	1.926	84	133	738	55	12	389	24	500
Net Finansal Değer	-968	-1.151	3	14	8	20	-422	6	126	424	4	1.019

(2015-III.Çeyrek, milyar TL)

	Toplam Ekonomi (*)	Finansal Olmayan Kuruluşlar	TCMB	Diğer Parasal Finansal Kuruluşlar (**)	Sigorta Şirketleri ve Emeklilik Fonları	Finansal Araçlar ve Yardımcılar	Merkezi Yönetim	Yerel Yönetimler	Sosyal Güvenlik Kuruluşları	Hanehalkı	Hanehalkına Hizmet Veren Kar Amacı Olmayan Kuruluşlar	Dünyanın Geri Kalanı (*)
Finansal Varlıklar	7.976	3.334	488	2.326	103	188	328	72	149	967	22	1.718
Yükümlülükler	8.966	4.704	473	2.245	95	162	768	58	17	420	24	669
Net Finansal Değer	-990	-1.370	16	81	8	25	-440	14	132	547	-2	1.049

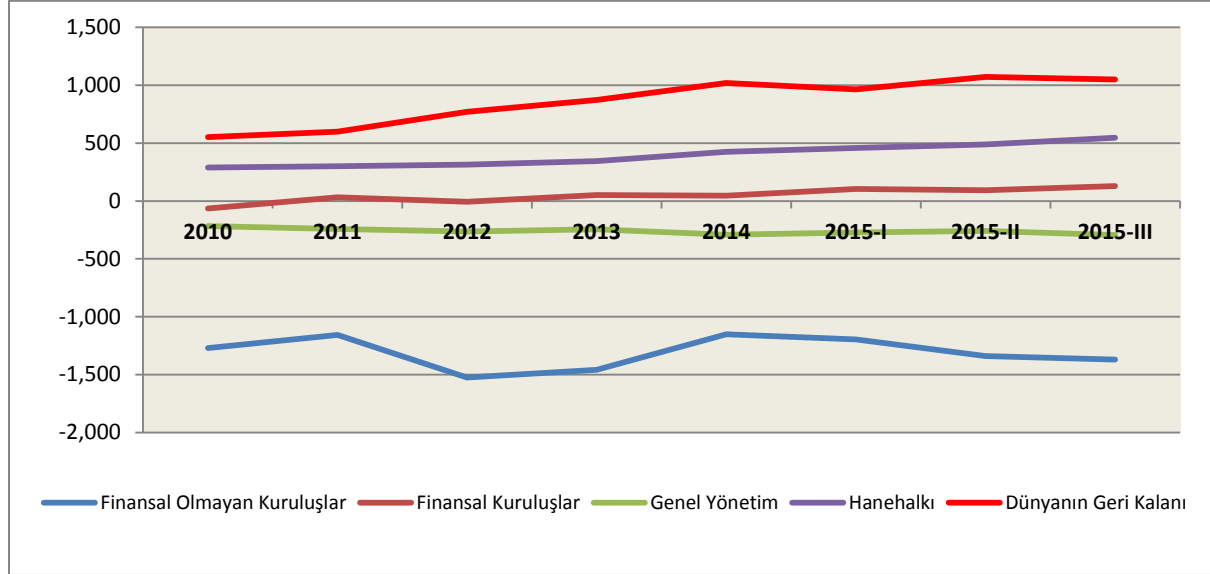
Kaynak: TCMB

(*) ESA 95 metodolojisine göre, "parasal altın ve SDR'nın karşı sektörü bulunmadığı için toplam yurtiçi ekonominin net finansal değeri ile dünyanın geri kalanının net finansal değeri arasında söz konusu tutar kadar fark olmaktadır.

(**) Diğer Parasal Finansal Kuruluşlar; Bankalar ve Para Piyasası Fonları'ndan oluşmaktadır.

Sektörler itibarıyla yaratılan net finansal değer incelendiğinde, en borçlu sektör finansal olmayan kuruluşlar iken bunu merkezi yönetim izlemektedir. Finansal olmayan kuruluşlar 2015 yılı üçüncü çeyreğinde 2014 yılı sonuna göre 219 milyar TL net borçlanarak 1.370 milyar TL negatif net finansal değere ulaşmış, merkezi yönetimin net borçluluk düzeyi 18 milyar TL artarak 440 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Yurtiçi sektörlerin en büyük alacaklısı ise dünyanın geri kalanı, yani yurtdışı sektör olmuştur. Yurtdışı sektör 2014 yılı sonunda yurtiçi sektörlerden 1.019 milyar TL net alacaklı olup, bu tutar 2015 yılı üçüncü çeyreğinde fazla değişmeyerek 1.049 milyar TL'ye ulaşmıştır. Yurtdışı sektörün ardından yurtiçi diğer sektörleri en fazla finanse eden sektör 547 milyar TL ile hanehalkı olmuştur (Tablo 1).

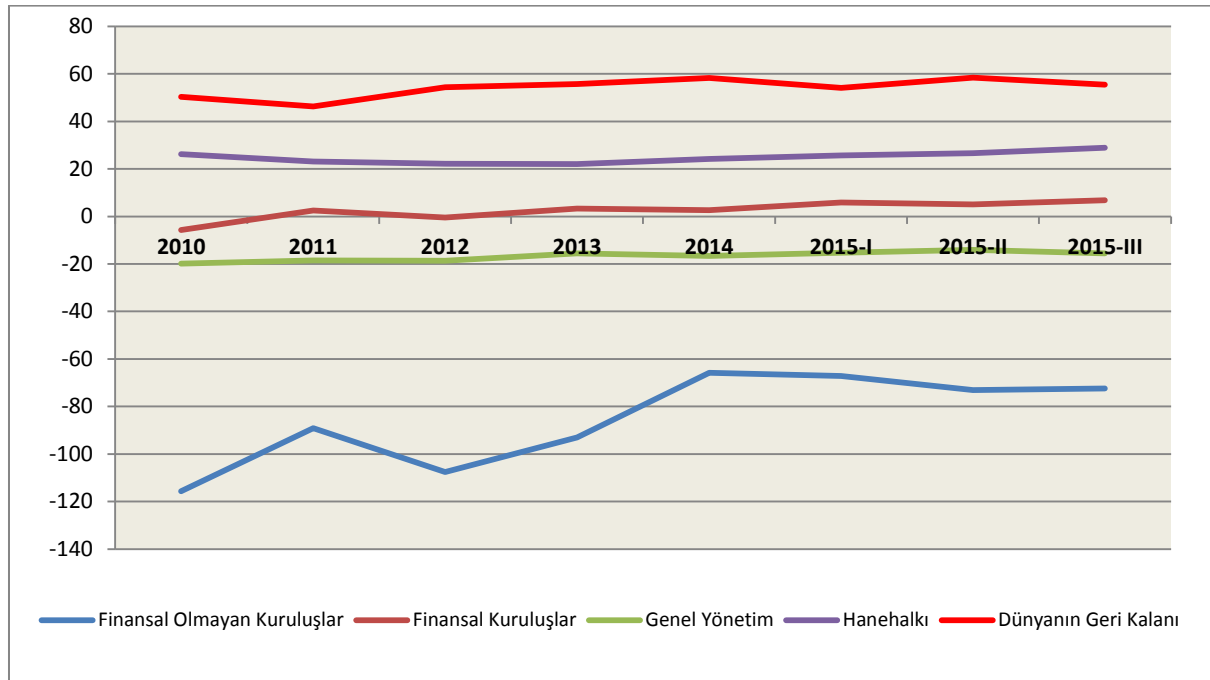
Grafik 4. Net Finansal Değerin Dağılımı, Sektörler İtibarıyla (*) (milyar TL)

Kaynak: TCMB

(*) Hanehalkına hizmet veren kar amacı olmayan kuruluşların net finansal değeri sıfıra yakın olduğu için dahil edilmemiştir.

Grafik 5. Net Finansal Değerin GSYİH'ye Oranı, Sektörler İtibarıyla (*) (yüzde)

Kaynak: TCMB

(*) Hanehalkına hizmet veren kar amacı olmayan kuruluşların net finansal değeri sıfıra yakın olduğu için dahil edilmemiştir.

2010 yılı ile 2015 yılının üçüncü çeyreği arasındaki dönemde, hanehalkı ve dünyanın geri kalanı (yurtdışı) finansal fazla verirken, finansal olmayan kuruluşlar ve genel yönetim finansal açık vermiştir. Diğer taraftan, finansal kuruluşlar, üstlendiği finansal aracılık faaliyetleri nedeniyle sıfıra yakın bir net finansal değer ile yatay bir seyir izlemiştir (Grafik 4).

Finansal olmayan kuruluşların finansal açığı 2012 yılında 1.524 milyar TL ile en yüksek seviyesine çıkmış, sonrasında azalış eğilimine girerek 2015 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla 1.370 milyar TL seviyesine gerilemiştir. GSYİH'ye oranına bakıldığında ise, finansal olmayan kuruluşların net finansal değerindeki iyileşme daha net gözlenmektedir. Şöyle ki; 2010 yılında yüzde 116 olan oran 2015 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 72'ye gerilemiştir (Grafik 5).

Genel yönetimin net finansal değeri de negatif nitelikli olup 2015 yılı üçüncü çeyreğinde yatay seyrini sürdürmüştür. 2010 yılında 218 milyar TL olan genel yönetim net finansal borcu, 2015 yılının üçüncü çeyreğinde 294 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu borcun en büyük bileşenini toplam yükümlülükler içinde yüzde 76'lık pay ile Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen devlet borçlanma senetleri oluşturmaktadır. Hanehalkının net finansal değeri belirtilen dönemde 289 milyar TL'den 547 milyar TL'ye yükselmiştir. Finansal fazla veren hanehalkının en büyük varlık kalemi (yüzde 80) para ve mevduatlarıdır.

Dünyanın geri kalanının (yurtdışı) net finansal değeri 2010 yılında 553 milyar TL iken 2015 yılı üçüncü çeyreğinde 1.049 milyar TL'ye yükselmiştir. Varlıklarının büyük kısmını krediler (yüzde 38) ile hisse senedi ve özkaynaklar (yüzde 28) oluşturmaktadır.

Finansal kuruluşlar, 2010 yılında net finansal borçlu konumda iken 2013 yılından itibaren net finansal alacaklı durumuna geçmiştir. Bu sektörün net finansal borcu 2010 yılındaki 63 milyar TL seviyesinden 2015 yılı üçüncü çeyreğinde 130 milyar TL net finansal alacağa ulaşmıştır.

II. Finansal Olmayan Kuruluşlar

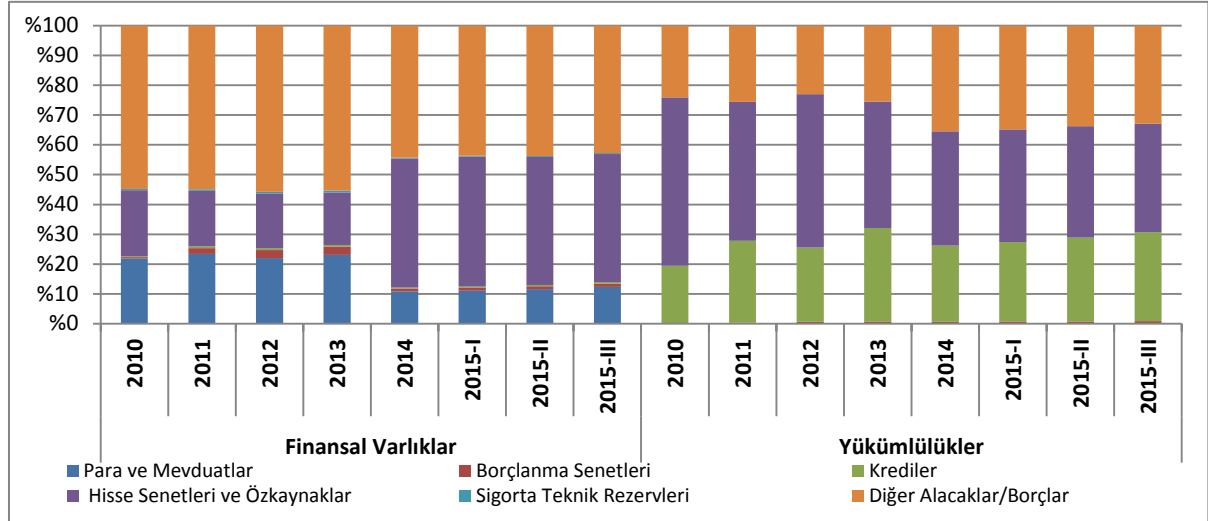
Finansal olmayan kuruluşların finansal varlıklarındaki artışın yarısından fazlası değerlemeden, yükümlülüklerdeki artış ise işlemlerden kaynaklanmakta, sektörün borçlarının GSYİH'ye oranında artış eğilimi gözlenmektedir. Sektörün finansal varlıkları 2015 yılı üçüncü çeyreğinde 2014 yılsonuna göre toplamda 101 milyar TL artış göstermiştir. Bu artışın 34 milyar TL'si gerçekleşen işlemlerden ve 67 milyar TL'si ise değerlemeden kaynaklanmaktadır. Aynı dönem için yükümlülüklerdeki 321 milyar TL'lik artışın 227 milyar TL'si işlem ve 94 milyar TL'si değerlendirme kaynaklı olup en büyük etken krediler kalemindeki işlemler olmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Finansal Olmayan Kuruluşların Stok ve Akımları (milyar TL)

	2014-IV	İşlem	Değerleme	2015-III
Finansal Varlıklar	3.232	34	67	3.334
Para ve Mevduatlar	352	20	39	411
Borçlanma Senetleri	28	1	8	38
Krediler	12	1	3	15
Hisse Senetleri ve Özkaynaklar	1.400	26	8	1.433
Sigorta Teknik Rezervleri	10	2	0	12
Diğer Alacaklar	1.431	-15	9	1.425
Yükümlülükler	4.383	227	94	4.704
Para ve Mevduatlar	0	0	0	0
Borçlanma Senetleri	31	3	6	40
Krediler	1.119	201	87	1.407
Hisse Senetleri ve Özkaynaklar	1.679	23	6	1.708
Sigorta Teknik Rezervleri	0	0	0	0
Diğer Borçlar	1.554	0	-5	1.549

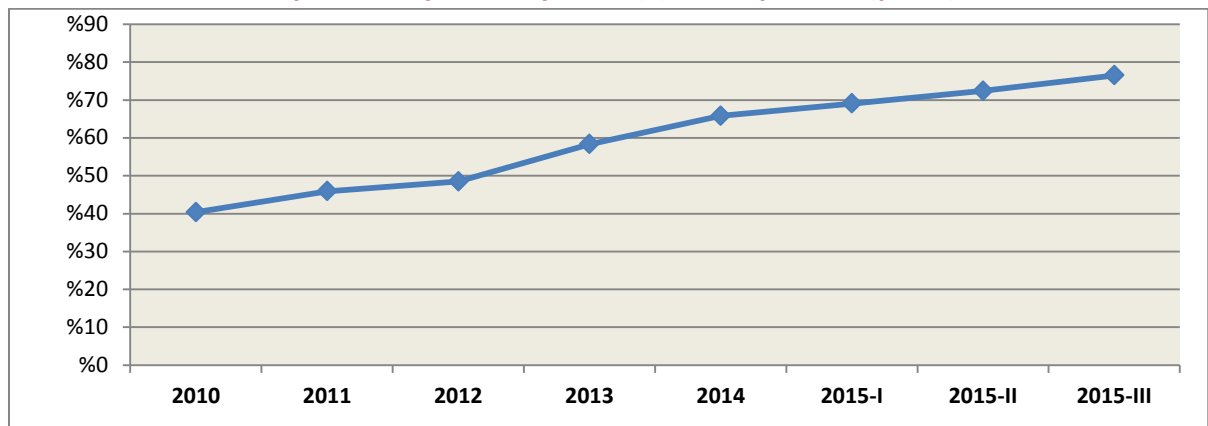
Kaynak: TCMB

Grafik 6. Finansal Olmayan Kuruluşların Varlık ve Yükümlülüklerinin Araçlara Göre Dağılımı (yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik 7. Finansal Olmayan Kuruluşların Borçlarının (*) GSYİH'ye Oranı (yüzde)

Kaynak: TCMB

(*) Borçlar; krediler ve borçlanma senetlerinden oluşmaktadır.

Finansal olmayan kuruluşların finansal varlık ve yükümlülük yapısı 2010 yılı ile 2015 yılı üçüncü çeyreği arasında karşılaştırıldığında, varlıklarının yüzde 55'ini oluşturan diğer alacakların payının yüzde 43'e, diğer önemli bir varlık kalemi olan para ve mevduatların payının ise yüzde 22'den yüzde 12'ye gerilediği, hisse senetleri ve özkaynakların payının yüzde 22'den yüzde 43'e yükseldiği görülmektedir³. Yükümlülük tarafında ise hisse senetleri ve özkaynak ihracı yoluyla yapılan finansmanın toplam yükümlülükler içindeki payı yüzde 57'den yüzde 36'ya gerilerken, kullanılan kredilerin toplam yükümlülükler içindeki payı yüzde 19'dan yüzde 30'a yükselmiştir. Karşılaştırma yapılan dönemde, diğer borçların oranı ise yüzde 24'ten yüzde 33'e çıkmıştır (Grafik 6).

Finansal olmayan kuruluşların borçlarının GSYİH'ye oranlarına bakıldığında, artış eğilimi olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde finansal olmayan kuruluşların borç oranı yüzde 40'tan yüzde 76'ya yükselmiştir (Grafik 7).

III. Hanehalkı

Hanehalkı finansal zenginlik eğilimin sürdürürken, en çok yatırım yapılan araç hisse senetleri ve özkaynaklar olmuştur. Hanehalkı finansal varlıklarının 2014 yılı sonuna göre 2015 yılının üçüncü çeyreğinde artış gösterdiği ve bu artışın büyük kısmının para ve mevduat kaleminde gerçekleşen işlemlerden kaynaklandığı görülmektedir. Aynı dönemde sigorta teknik rezervlerindeki artış ise yine işlem kaynaklıdır. Aynı dönem için hisse senetleri ve özkaynaklarda işlem kaynaklı bir çıkış ile birlikte değerlemede artış gözlenmektedir (Tablo 3).

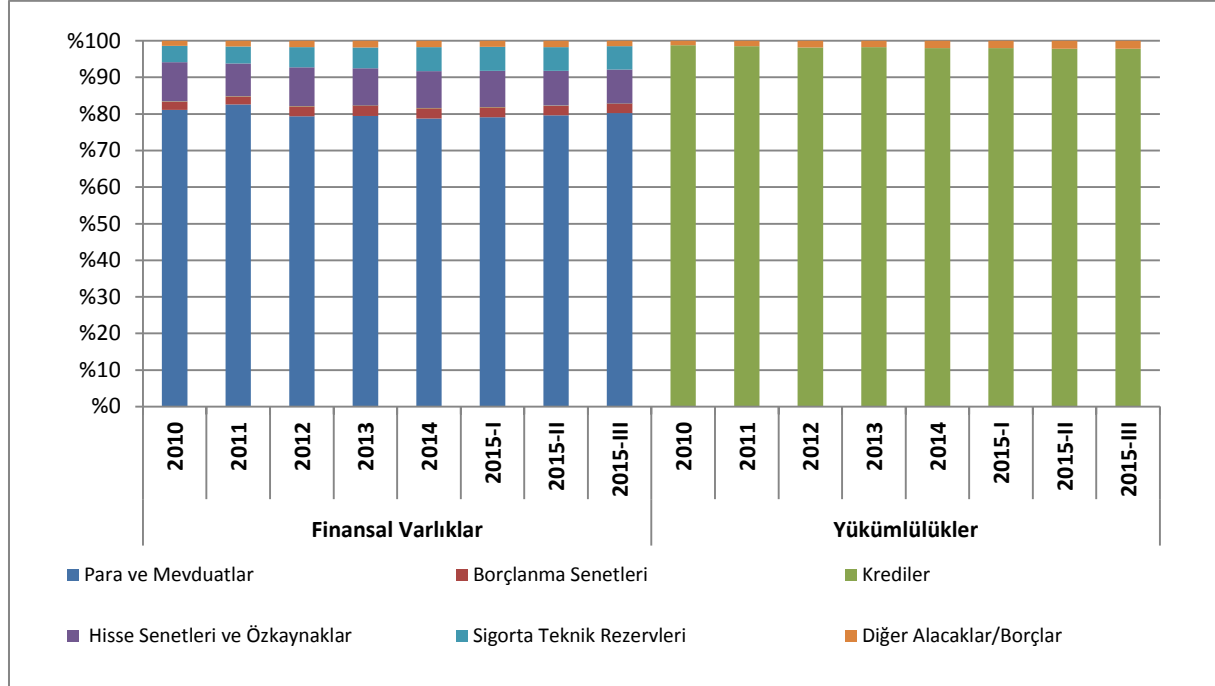
Tablo 3. Hanehalkının Stok ve Akımları (milyar TL)

	2014-IV	İşlem	Değerleme	2015-III
Finansal Varlıklar	813	89	65	967
Para ve Mevduatlar	640	87	48	776
Borçlanma Senetleri	23	0	2	25
Krediler	0	0	0	0
Hisse Senetleri ve Özkaynaklar	82	-7	15	90
Sigorta Teknik Rezervleri	53	8	0	61
Diğer Alacaklar	14	0	0	15
Yükümlülükler	389	30	0	420
Para ve Mevduatlar	0	0	0	0
Borçlanma Senetleri	0	0	0	0
Krediler	381	29	0	410
Hisse Senetleri ve Özkaynaklar	0	0	0	0
Sigorta Teknik Rezervleri	0	0	0	0
Diğer Borçlar	8	1	0	9

Kaynak: TCMB

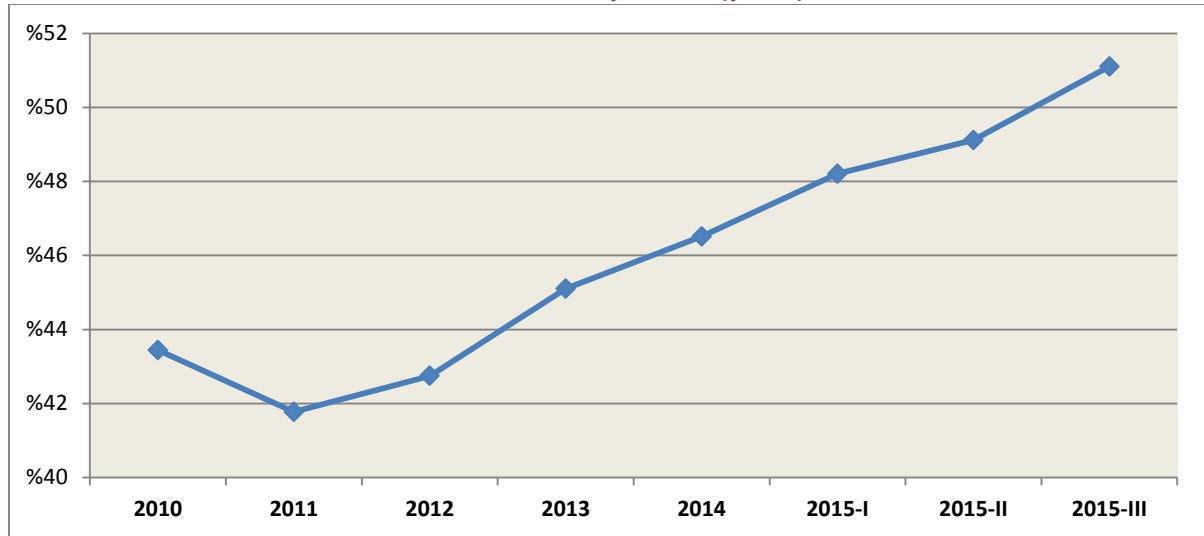
³ Finansal olmayan kuruluşların finansal hesapları derlenirken kasa, diğer alacak, diğer borçlar, hisse senetleri ve özkaynaklar kalemleri için 2014 yılına kadar TCMB Sektör Bilançoları, 2014 yılından itibaren ise TÜİK'ten elde edilen toplulaştırılmış mali olmayan şirket bilançoları kullanılmıştır.

Grafik 8. Hanehalkının Finansal Varlık ve Yükümlülüklerinin Araçlara Göre Dağılımı (yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik 9. Hanehalkının Finansal Varlıklarının GSYİH'ye Oranı (yüzde)

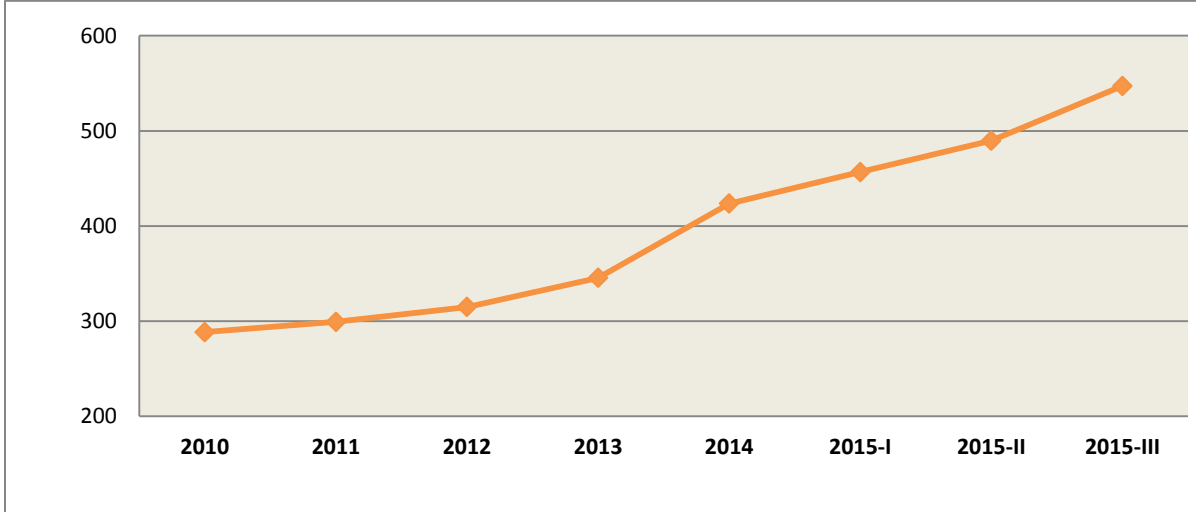

Kaynak: TCMB, TÜİK

Hanehalkı finansal varlık ve yükümlülük yapısı, incelenen dönemde değişiklik göstermemiştir. 2015 yılının üçüncü çeyreğinde varlıkların yaklaşık yüzde 80'i para ve mevduatlardan, yüzde 9'u ise hisse senetleri ve özkaynaklardan oluşmaktadır. Hanehalkı borçlarının tamamına yakını (yüzde 98) ise kredi kullanımlarından kaynaklanmaktadır (Grafik 8).

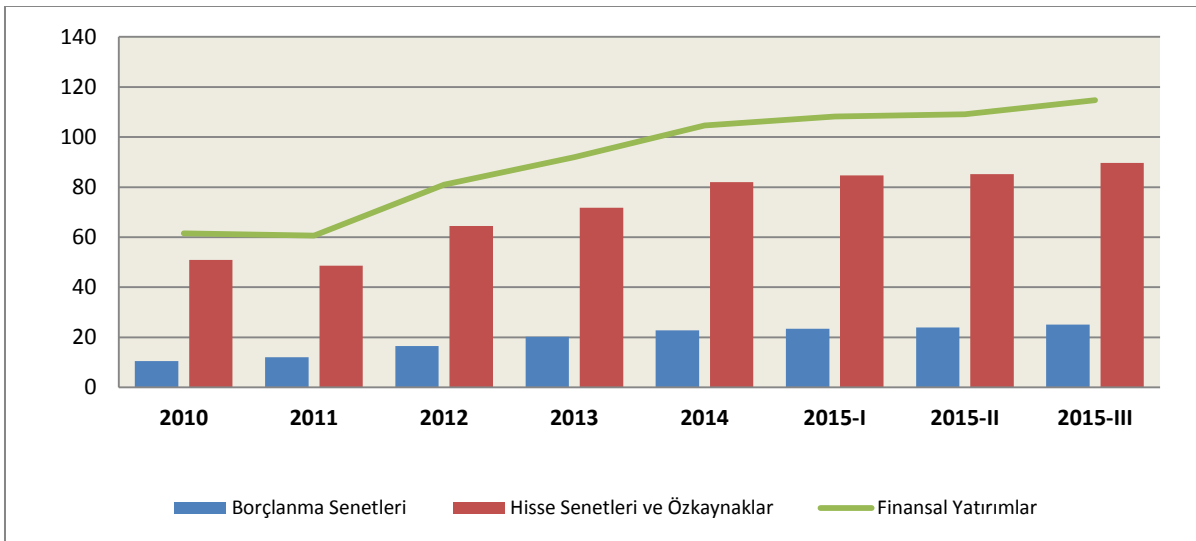
Hanehalkı finansal varlıklarının GSYİH'ye oranı, 2011 yılındaki gerilemenin ardından artış eğilimine girmiştir. 2010 yılında yüzde 43 olan bu oran 2015 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 51'e kadar yükselmiştir (Grafik 9).

Grafik 10. Hanehalkının Net Finansal Değeri (milyar TL)

Kaynak: TCMB

Grafik 11. Hanehalkının Finansal Yatırımları ve Araçlara Göre Dağılımı (milyar TL)

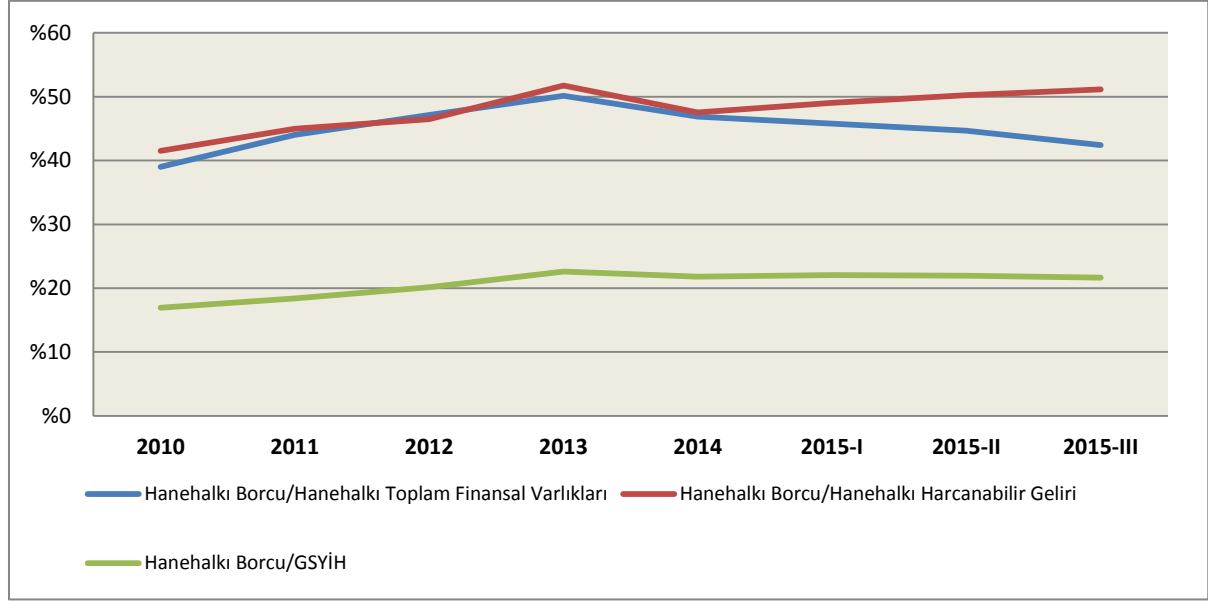

Kaynak: TCMB

Hanehalkı finansal zenginliği olarak da adlandırılan net finansal değeri, incelenen dönemde artış eğilimi göstermiştir. En büyük artış 77 milyar TL ile 2014 yılında görülmektedir. 2010 yılında yaklaşık 289 milyar TL olan hanehalkı finansal zenginliği, 2015 yılı üçüncü çeyrekte 547 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik 10).

Hanehalkının finansal yatırımları 2011 yılındaki gerilemenin ardından artış eğilimine girmiştir. Hisse senetleri ve özkaynaklar ana kalemler olarak öne çıkmakla birlikte, bu kalemlerin toplam finansal yatırımlardaki payı yıllar içinde gerilemiş, borçlanma senetlerinin payı ise artmıştır. Bu değişim, hanehalkının daha az risk taşıyan yatırım araçlarına yöneldiği şeklinde yorumlanabilir. Şöyle ki, 2010 yılında finansal yatırımların yüzde 17'si borçlanma senetleri iken bu oran 2015 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 22'ye ulaşmıştır. Hisse senetleri ve özkaynaklar ise aynı dönemde yüzde 83'ten yüzde 78'e gerilemiştir (Grafik 11).

Grafik 12. Hanehalkı Borcu (*) (yüzde)

Kaynak: TCMB, TÜİK

() Hanehalkı borcu kredi kaleminden oluşmaktadır.*

Hanehalkı borçluluğuna ilişkin göstergelere bakıldığında, 2013 yılından sonra iyileşme, sonrasında ise sabit bir seyir izlediği görülmektedir. İlgili dönem sonrasında hanehalkı borcunun GSYİH'ye oranı yüzde 20'ler civarındaki seyrini korumuştur. Borcun harcanabilir gelire oran 2015 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki döneme göre bir puan artış göstererek yüzde 51'e yükselmiş, toplam finansal varlıklara oranı ise yüzde 45'ten yüzde 42'ye gerilemiştir (Grafik 12).